

PROPRIETAR-DIRECTOR

AUGUSTIN POPA

Redacția și administrația
BLAJ, JUD. TARNAVA MICĂ

INSERATE

Conform regulamen. de a-
plicare a tarifului comer-
cial, categoria V.

Unitatea

REDACTOR

DUMITRU NEDA

Foale înscrise în Registrul de
Publicații al Trib. Târnava-Mică
sub Nr. 2-1938.

ABONAMENTE

Pe un an . . . 250 Lei
Pe 6 luni . . . 150 Lei
Pentru străinătate 750 L i**Foale bisericescă-politică — Apare în fiecare Sâmbătă**

Mică și modestă cunună

— Pe mormântul mitropolitului Dr. Ioan Vancea de Buteasa —

Acesta i-a fost titlul panegiricului meu smerit, pe care l'am rostit, acum cincizeci de ani, ca elev începător de cl. VII. lic., când am intrat în noul internat Vancean din Blaj, deschis chiar atunci, adică după un timp așa de recent dela moartea nemuritorului ziditor al lui. Am scris și rostit acel panegiric ca mare admirator al marelui nostru mitropolit, străbătut fiind în întreagă ființa mea de cultul ce-l înălțasem în sufletul meu arhiereului, a cărui individualitate de rare proporții s'a desfășurat la vederea ochilor mei așa, că-i cunoșteam din propria intuițiune calitățile înalte, cari constituiesc cea mai strălucitoare aureolă deasupra capului unui demnitar bisericesc. Rectorul meu din internat, neuitatul Dr. Vasile Hossu, episcopul de mai târziu al Lugojului apoi al Gherlei, aflând de panegiricul meu, a dispus, ca toți elevii internatului să fie concentrați în sala mare a refectorului. Ba a făcut și invitări printre personalitățile mai marcante ale demnitarilor din localitate, între cari preavrednicii Dr. Augustin Bunea, Dr. Alexandru Grama și alții, cari s'au și prezentat, înălțând astfel auditoriul meu în mod atât de onorator pentru mine.

Voiu, ca, la aniversarea de acum, să-mi repet la bătrânețe omagiul de pietate, adus cu sufletul și inspirația mea juvenilă de elev liceal pentru memoria marelui părinte al tineretului școlar cu un jumătate veac mai înainte. Nu voiu face însă nici biografia, nici portretul celui comemorat, Las această în grija celor de o altă competență decât a mea. Eu și de data aceasta vreau, să pun șirele mele sub același titlu de acum 50 de ani, reamintindu-mi pe distinsul arhiereu al nostru cu aceeași pietate și aceeași admirație din timpul adolescenței mele, care în jumătatea de veac trecută nu s'a putut micșora, din contră, ajuns la vârsta mea de azi, am învățat, să înțeleg mărimea și importanța operelor mitropolitului Vancea cu o judecată, pe care ți-o produce experiența vieții și cunoașterea mai profundă a timpului, în care acest mitropolit și-a produs operele sale. Indesebi voiu prinde unele momente oareșcum instantanee din viața acestui arhiereu, care a făcut, să strălucească așa de mult scaunul mitropolitului din Blaj, și el să devină o mândrie a Bisericii române unite.

In cununa înaltelor virtuți ale mitropolitului Vancea a excelat, ca o stea con-

ducătoare în programul său de păstorie dragostea pentru copiii neamului a căror creștere și educație școlară era preocuparea lui de prima linie, care egala iubirea adevăraților părinți către copiii lor proprii. N'am uitat nicicând, și evoc aci cu profundă reverință, ceea ce îmi spunea tatăl meu în privința aceasta. Când adeca mitropolitul Vancea era nou sosit la Blaj, și voia să facă vizitele de rigoare demnitarilor din localitate, tatăl meu, ca prezident al Societății liter. Inocențiu Micu Klein a teologilor din Blaj, a fost îndreptat cu conducerea noului mitropolit pe la cei desemnați de a li-se face onorul. Acesta văzând pe străzile Blajului pe elevii liceali pâlcuri-pâlcuri trecând cu „tipăii“, cari chiar atunci li-se distribuise, s'a adresat tatălui meu cu spontaneitatea, ce i-a denotat încă de pe atunci solitudinile de viitor: „Doamne, când voiu vedea eu pe acești școlari adunați într'un internat!“ Mitropolitul Vancea cu voința lui de fier și spiritul de parsimonie a perseverat și oricât de multe și mari au fost obstacolele, el a realizat internatul mai târziu cu școală civilă de fete, și altul pentru băieți.

A fost așa de dureros, că ziditorul a decedat chiar în vara, când abia mai era o lună să se deschidă acest din urmă Oratoriu funebrel, Dr. A. Grama, a spus-o așa de potrivit, când a vorbit de zidirile decedatului mitropolit: „Dacă n'aș vorbi eu, ar grăi piatrile...“ Sunt cunoscute apoi și celelalte liberalități ale marelui suflet, fundațiune cu stipendii pentru studenți apoi ajutorarea preoților și profesorilor.

Dar dragostea lui pentru școlari nu s'a oprit la cele de mai sus. Ea era asămănătoare cu cea a lui Isus Hristos, care a zis: Lăsați copiii, să vină la mine, căci a unora ca aceștia este împărăția cerurilor!

Mitropolitul Vancea a introdus obiceiul, devenit regulă, că în fiecare Duminică venia la internat. Rectorul nostru, Dr. A. Grama, aranja lucrurile de mai înainte. Concentrând pe elevi în un muzeu — sală de studiu —, unde mai întâiu elevii din clasele superioare trebuiau, să declameze câte o poezie în limba română, maghiară, germană și latină. Mitropolitul le asculta cu toată atențiunea, și fiecărui declamator îi făcea aprețiarea cuvenită în limba, în care a declamat elevul terminând cu: Foarte bine fiule! — Nagyön jól van, fiam! — Sehr gut, mein liebes Kind! — Valde bene, carissime!

După acestea eram împărțiți în două tabere: de a dreapta, în care erau cei, ce n'au greșit peste săptămână împotriva regulilor de bună purtare morală și disciplină — și de-a stânga, în care erau cei ce au căzut în ceva păcat disciplinar. Mitropolitul, cu o răbdare de admirat, cerceta pe fiecare elev din stânga, și apoi cu o bunătate de suflet îngeresc îi făcea dojana în termeni părințești. Era actul acesta un fel de judecata din urmă, care producea efectele cele mai moralizatoare pentru îndreptarea elevilor pe calea cea bună a virtuții.

Marele arhiereu Vancea era de o pedanterie și corectitate severă în toate activitățile ba era foarte vigilent chiar și asupra corectității limbicelor neiertând, ca regulile gramaticii sau sintaxei să fie violate. S'a întâmplat într'o Duminică, că un profesor dela liceu predicând la catedrală, combătea din greu viața epicureistă și în firul acesta a citat principiul epicureilor în forma aceasta: Ede, bibe, comede, post morte nulla voluptas! În momentul următor mitropolitul i-a și făcut corectura: „Post mortem, fiule!“

Nici n'a mai uitat vreodată predicatorul, că prepoziția „post“ atrage acuzativ și nu ablativ.

Mitropolitul Vancea ținea cu ultima energie la paza sufletelor credincioșilor Bisericii române unite, cum și la viața disciplinată a preoților așa, că față de cei ce incalcau aceasta disciplină, era de o rigurositate foarte accentuată, adresându-le cuvinte de dojană cu un vocabular propriu și foarte bine potrivit. Prin aceasta și-a adaus un merit în plus, contribuind la înălțarea prestigiului clerului Bisericii noastre.

Tot așa era față de văduvele de preoți, când vreuna din ele se prezenta în audiență în toaletă, care friza luxul.

Peana de coif a mitropolitului Vancea a fost înalta lui erudiție teologică, câștigată indeosebi în Augustineal din Viena, unde și-a făcut studiile, luând și doctoratul teologic, un titlu greu de câștigat în acelea vremi. Virtuozitatea aceasta și-a dovedit-o la Conciliul ecumenic, ținut la Vatican în timpul dela 1869-1870, cu intrerupere. La acest conciliu s'a discutat dogma infalibilității papei, luând cuvântul și distinsul nostru arhiereu. Intreg conciliul a rămas frapat de elocuența și erudiția teologică a oratorului și indeosebi-l-au admirat pentru manauarea așa de desăvârșită a limbei latine, pe care o stăpânea în o formă clasică. Tot așa a impus și argumentațiunea

lui de mare grandoare, ce a dezvoltat în jurul dogmei.

Aceste însușiri al căror corolarium a fost prestigiul lui de înalt arhieru, a făcut, ca el să fie combinat la Roma pentru a fi numit *cardinal*, cea mai înaltă treaptă ierarhică și cea mai importantă a Bisericii catolice. (Cuvântul *cardinal* derivă dela substantivul *cardo*, — inis = țîțina dela ușă, având semnificația, că precum ușă cu toată greutatea ei se așază pe țîțină, cari o și poartă învârtindu-se în jurul lor, așa, și cardinalii sunt țîțînele, pe cari se razimă Biserica catolică). Ei au cea mai frumoasă titulatură: *Eminentissimus princeps Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis*, și sunt primii demnitari după Sumul Pontifice. Ca rang lumesc ei urmează după principii domnitori și sunt Consilierii ai Papei, pe care ei îl aleg.

La această cea mai înaltă demnitate era destinat mitrop. Vancea din partea Romei, dar guvernul și Biserica rom.-cat. din Ungaria s'au opus din răspuțeri și i-au făcut pedeci măiestrite, având candidatul lor. Rezultatul a fost, că mitrop. Vancea n'a fost numit Cardinal, dar și Biserica rom.-cat. numai târziu, cu 13 ani după moartea lui Vancea, a reușit, să-l scoată cardinal pe mitropolitul Samassa din Agria. Biserica noastră unită s'a ales deci cu triumful moral, că mitrop. Vancea a fost recunoscut de scaunul papal ca cel mai vrednic pentru preafinalta demnitate și că rom.-cat. n'au putut scoate pe candidatul lor de cardinal la epoca, când avea de rival pe Vancea, cel mai chemat de a îmbrăca purpura cardinală.

*

Motto-ul cuvântării funebrele, rostită la înmormântarea mitrop. Vancea de distinsul orator Dr. Grama, a fost: „Fost-a om trimis de Dumnezeu și numele lui era Ioan“. În adevăr, marele dispărut a fost o arătare a Providenței față de biserica noastră. Nici nu se poate, că acest mitropolit — fenomen să nu privească și acum din plaiurile cerești asupra Bisericii, pe care a guvernat-o, doar iubirea lui pentru a-

ceasta era ca iubirea mamei apoteozate în poezie, care și după moarte venia în toată noaptea la cei trei copilași ai ei, rămași orfani de ea și îi îngrija coperindu-i, alintându-i și nutrindu-i, și numai în zorile dimineții dispărea iarăși în lumea îngerilor.

Și orfani suntem și noi, orfani de tot. Străfulgerată a fost unitatea Bisericii noastre, și această străfulgerare a rupt dela sîmul ei un milion trei sute mii credincioși. Și istoria de viitor a noastră ne stă ascunsă și noi nu putem străbate cu vederea vâlul ei întunecat.

Cine ne va apăra și cine se va întrepune la Dumnezeu cel bun și mare, să fim ocrotiți și salvați de o cutropire, dacă nu spiritul mitrop. Vancea, despre care cu adevărat a spus-o oratorul lui funebreal citînd plîngerea profetului Ieremia: „Căzut-a cununa capului nostru și vai nouă!“ Și cerul trebuie să fie îndurător, doar Biserica română unită este nu numai parte a bisericii creștine, dar ea reprezintă și neamul românesc ca rasă cu originea lui latină, care chiar prin ea a devenit mai accentuată, și mai verificată. Și ea face legătura țării noastre cu Roma eternă, care este și leagănul originii noastre de neam dar și al tronului aceluia, ce ține locul uneia din cele trei fețe ale dumnezeirii, care a întemeiat creștinismul, prin care a determinat pentru eternitate și legea religioasă și calea progresului întregii omeniri.

Sursum corda!

Dr. Iustin Pop

Comemorarea împlinirii alor 50 de ani dela săvârșirea din viață a mitrop. de veșnică pomenire Dr. Ioan Vancea de Buteasa s'a făcut cu toată pietatea. La sfârșitul sf. liturghii arhieresti, cu I. P. S. Valeriu Traian ca pontificante în sobor de canonici, s'a slujit un parastas pentru sufletul arhierelui comemorat. După care a urmat festivalul dela Palatul Cultural, cu un program de cântări corale, executate de elevi și eleve dela toate școlile locale, sub conducerea dd. profesori Cherebețiu și Dr. Sig. Toduța, a Sr. Gertruda

(Lic. Comercial de Fete) și o poezie originală (P. Anca). Toate punctele au fost susținute bine. A stors însă îndeosebi admirația tuturor inmul „Doamne, Te-am auzit pe Tine“, compoziția muzicală a d. Dr. S. Toduța.

Punctul culminant al festivalului a fost conferința domnului Dr. Zenovie Păclișanu despre mitrop. Vancea ca luptător naționalist, — o lature puțin cunoscută a arhierelui acestuia providențial care, în deplin acord cu adevărații conducători politici ai Românilor ardeleni, a înaintat Curții Regale dela Viena și Puternicilor zilei dela Budapesta un *Memoriu* în care se cerea categoric pentru viitor:

1. *Sub raport politic*: Recunoașterea limbii românești ca limbă oficială în Ardeal, așa după cum recunoscuse legea din 1863—64; — 2. Impărțirea veche a Transilvaniei să fie făcută astfel ca cele trei elemente naționale să fie respectate, în proporția nației lor. — 3. Legea electorală nouă, să fie uniformă pentru toate clasele locuitorilor, deci să lipsească privilegiile pentru o anumită clasă de locuitori; — 4. Aplicarea bărbaților de naționalitate română la toate funcțiunile publice ale statului, fără altă preferință de cât aceea pe care și-o va câștiga fiecare individ prin calificația sa, prin meritele câștigate în vreun serviciu. — *Sub raport bisericesc*: 1. Libertatea și reciprocitatea deplină a religiei Românilor din Transilvania; 2. Autonomia bisericii gr.-catolice, cu congrese provinciale și diecezane; 3. Dotarea clerului din bugetul Statului, iar *sub raportul instrucțiunii publice* cerea fostul mitropolit: 1. Conducerea liberă a școlilor elementare și primare pe bază confesională; 2. Aplicarea bărbaților de naționalitate română la universitatea din Cluj și în număr paritetic; 3. Decretarea limbii române ca limbă paritetică cu privire la propunerea studiilor și științelor la acea universitate; 4. Inițierea mai multor instituții publice pentru Români cu limba română de propunere și anume gimnazii complete, școli reale, atât superioare cât și inferioare, școli agronomice, etc.; 5. Subvenție acordată din tezaurul statului.

FOIȚA „UNIRII“

Inchinare

Mitropolitului Ioan Vancea de Buteasa

Ai răsărit prin vremi de-obidă grea și surdă
Din neam de voevozi, isteț și teafăr
Purtând pe umăr cruce 'n loc de durdă —
Prevestitor de clare dimineți, luceafăr!

Tu, nu te-ai răzimat în spadă niciodată
Și n'ai sunat răscolitor din buciom; —
Blazon ți-a fost doar, grija pentru marea gloată,
Și țintă: să-i alini întunecatu-i sbucium!

Prin vorba ta, plămădă de credință vie,
Îngemănând doiniri daco-romane,
Sub bolta lui San-Pietro 'n liturghie
Un neam pribeag s'a regăsit la sânul bunei mame.

Arhieru și cititor, pentru 'ntreaga-ți turmă
Spre ceruri ai suit altare epocale,
Pe care focul niciodată, nu se curmă
Veghiat de anguri și castele vestale!

Deschizător de drumuri noi spre albe creste,
În mersul tău vâltoare de lumină pură
Că și pe Meșterul Manole din povestă
Legenda din istorie te fură!

Și în chenar de viș azi gândul de te prinde,
Te profilezi gigantic stâlp de foc în cale

Truditei noastre generații, ce și aprinde
Mereu făcliile la vatra cititoriei tale!

Pornesc în fiecare an de-aicea făclieri
Purtându-ți chipu'n efigii solare;
Valahice solii spre ziua învierii
Ce va țâșni odată, drept rod al atâtor altare.

Atuncia, — va intra'n hlamidă de azur și aur,
Întregul neam sub bolta unei singuri catedrale,
Și îți va anina pe frunte noui cununi de laur:
Slăvite precursor al unei regăsiri totale!

P. ANCA

Spiritul Blajului*)

de Radu Brateș

1. Nu am pretenția să descoper lucruri și împrejurări necunoscute. Toți câți s'au ocupat de istoria Transilvaniei, sau de figurile reprezentative ale culturii românești de dincoace de munți, au trebuit să se oprească și la Blaj, să prezinte *spiritul* și oamenii lui. Sistematically au analizat elementele spiritului blăjan Al. Lupeanu Melin¹⁾ și Z. Păclișanu²⁾. Oricine cunoaște însă istoria și figurile mari

*) Capitol din admirabila lucrare a d. Radu Brateș: Aspecte din viața Blajului, despre care s'a scris în această gazetă. (N K)

1) Sufletul Blajului. Blaj, 1931.

2) Spiritul Blajului, în „Cultura Creștină“, 1940, nr. 10-12, pp. 629-633.

ale Blajului, va găsi ușor elementele spiritului blăjan. Ele se impun și impun.

2. Începând cu întemeietorul Blajului, vlădica Inocențiu Micu Klein, care — cum mărturisește Al. Papiu Ilarianu³⁾, — „prin faptele sale cele strălucite pentru fericirea națiunii sale celei scăpătate s'a făcut neuitat la gentry română pentru totdeauna“, și continuând cu urmașul său, episcopul Petru Pavel Aron, spiritul Blajului a avut străluciți reprezentanți în vlădicii, canonicii, dascălii și elevii școlilor noastre. Și de-alungul timpului și-a tot îmbogățit conținutul.

3. Inocențiu Micu Klein a imprimat sufletului blăjan *naționalismul intransigent*, — „chiar și cu vărsarea sângelui propriu“⁴⁾, cum seria episcopul către Nunțiu Apostolic din Viena, la 9 Noemvrie 1741.

4. Episcopul Petru Pavel Aron „continuând edificiul măreț al culturii naționale pe fundamentele puse de zelosul său înaintaș Inocențiu, și jertfind tot ce a putut cruța prin o viață cumpătată cum numai la sânti mai putem găsi“ — cum afirmă istoricul Augustin Bunea⁵⁾ — a dat spiritului blăjan *devotament*

3) *Istoria Românilor din Dacia Superioară*. Tom. I, p. 197. Ediția a II-a Viena, 1852.

4) La: Aug. Bunea, *Episcopul Ioan Inocențiu Klein* Blaj, 1900. P. 59.

5) *Episcopul Petru Pavel Aron și Dănilă Novacovici*. Blaj, 1992. P. 363.

Sala Palatului Cultural s'a dovedit încăpătoare pentru mulțimea ce a luat parte la această sărbătoare înălțătoare de suflete. În fruntea tuturor era I. P. S. Dr. Valeriu Traian Frențiu, încunjurat de P. S. Dr. Ioan Suciu, coadjutorul dela Oradea, Părinții Canonici mitropolitani, pâr. Ion Agârbiceanu dela vlădicia Cluj-Gherla, pâr. Iosif Popa, canonic pens. Lugoj, pâr. Dr. Elie Dăianu, pâr. Dr. Iuliu Rațiu, vicarul Timișoarei; pâr. I. Simu, protop. Sebeșului, pâr. N. Crețu, protop. Aiudului, d. Dr. Iosif Pop, prefectul județean, d. Lt. col. Fărcașiu, apoi profesori, profesoare, elevi și eleve din localitate și multă și aleasă altă lume. — De încheiere I. P. S. Valeriu a rostit o seamă de cuvinte omagiale, pentru cel prăznuit, părințești pentru cei prezenți.

După vecernie, lumea școlărimii și mulțime mare de alt public, a mers în *proceștiune* dela Catedrală la *Cripta Arhierilor* aflătoare la biserica „Institutului Recunoștinței”. Aici un elev (Bunea, cl. VIII) și o elevă (Doina Nistor, cl. VIII) au cetit scurte cuvântări ocazionale, iar corul teologic (condus de I. Florea a cântat „Plâng și mă tânguesc” și „In veci pomenirea lui” — Atât aici, cât și la Catedrală și la festivalul din Palatul Cultural au fost de față și rudeniile mitropolitului comemorat: Dr. Victor Vancea, avocat, cavalier de Malta, protop. D. Bandiciu, Dr. Poruțiu, ing. V. Lazar, Dr. C. Bardoșiu, Dr. Aug. Bardoșiu, cu doamnele Neta Vancea-Moldovan și Malva Balțatescu. — Depunându-se la locul de odihnă al strălucitului ierarh Ioan cândva Vancea două jerbe frumoase, slujba comemorativă s'a sfârșit și lumea s'a depărtat la ale sale, adânc impresionată de cele văzute și auzite.

Pomenirea Mitropolitului Vancea la Timișoara. Duminecă, în 1 Noemvrie, s'a făcut și la Timișoara pomenirea marelui mitropolit **IOAN VANCEA DE BUTEASA**. Pâr. vicar **Dr. Iuliu Rațiu**, având să meargă la serbările dela Blaj, a luat de cu bună vreme măsură, ca pomenirea dela Timișoara să se facă în cadre cât mai impunătoare. La s. Li-

turghie s'a cetit ectenia morților, iar pâr. **Octavian Popa** a rostit panegiric, în care, trecând în revistă pe toți arhierii, cari au stat în fruntea Mitropoliei unite și stăruind — firește — asupra înfăptuirilor mărețe ale Mitropolitului Vancea, a arătat cât de mult a iubit Biserica noastră, încât i-a trimis în frunte oameni mari și luminați, luptători pentru drepturile Neamului până la jertfirea situației lor, cruțători până la a-și trage dela gură, ca să poată da cu atât mai mult tineretului școlar dela Blaj și dela școalele superioare din Țară și streinătate, întemeietori de instituții școlare, religioase și culturale și devotați slujitori ai altarului. Despre fiecare se poate zice cu protopopul Dănilă dela Cătina la plecarea din vlădicie alui Grigore Maior „Ai fost vlădică, nu nimică”, și fiecăruia se pot aplica cuvintele, cu care și-a început vorbirea canonicul Grama la înmormântarea Mitropolitului Vancea: „Fost-a om trimis dela Dumnezeu...”

S'a slujit apoi parastasul de Canonicul **Gheorghe Munteanu**, vicar for. pens., asistat de preoții Ioan Fodor, director de liceu pens., protopopul Gheorghe Tohătanu de pe Someș, profesorul Mihai Sălăgeanu, dela Oradea și Octavian Popa.

Biserica parohială a fost ticsită de credincioșii de aici și de refugiații din toate părțile Ardealului.

Mitropolitul Ioan Vancea

— Amintiri —

Când comemorăm 50 de ani dela moartea Mitropolitului Vancea, toți acei cari l-am cunoscut și stimat, ne facem o sfântă datorie, scriind unele amintiri despre marele dispărut.

La trista veste despre moartea Mitropolitului Vancea, mulți elevi, deși era vacanța mare, am alergat, unii dela mari depărtări, să fim prezenți la trista ceremonie a prohodului.

Am plâns cu toții. Au plâns însă, cu lacrimi de copii, și episcopii Mihail Pavel

dela Oradea și Victor Mihali dela Lugoj, cari au oficiat slujba prohodului.

Atunci mi-am dat seama, că acela, la moartea căruia și Episcopii plâng, a trebuit să fi fost un om excepțional.

Deci adevărul a grăit canonicul Grama de pe amvon, când, la sfârșitul prohodului, a zis: „Fost-a om trimis dela Dumnezeu și numele lui era Ioan...” Iar mai departe: „Dacă nu voiu vorbi eu, vor vorbi pietrele”.

Pietrele acelea au vorbit, vorbesc azi și vor vorbi încă multe secole, căci sunt institutele edificate în jurul catedralei din banii oferii de el.

Un conducător de Stat, sau cap bisericesc, atunci este genial, când știe să-și aleagă colaboratorii și urmașii. Mitropolitul Vancea făcea foarte dese inspecții la institutele de învățământ și acestea au fost tot atâtea prilejuri de a-și cunoaște elevii.

Precum grădinarul culege din răsadniță cele mai bine dezvoltate fire de răsad, spre a le planta în pământul bine îngrijit pentru dezvoltarea lor, așa a știut Mitropolitul Vancea alege elevii cei mai merituoși, pe cari apoi îi trimetea la universități în străinătate, pentru a se perfecționa, spre a deveni colaboratorii și urmașii lui.

Lui avem de a-i mulțumi, că am avut un **Dr. Bunea** un **Dr. Radu**, un **Dr. Hossu**, un **Dr. Grama**, un **Dr. Marcu** și alții mulți bărbați valoroși, crescuți de el. *El a crescut pe vrednicul său urmaș Mitropolitul Vasile-Vodă.*

Stricț și temut, dar cu inimă bună de părinte față de toți fiii săi sufletești. De toți s'a îngrijit să nu ducă lipsă materială. Profesorii celibi primeau întreținerea cu preț redus la Seminarul teologilor. Profesorilor cu familie le-a creat anumite slujbe, ca să nu fie avizați numai la salariul de profesor, care în acelea timpuri *era de 500 până la 600 floreni anual*. Așa, unul avea să tragă zilnic orologiul dela catedrală și să se îngrijească de bunul lui mers. Altul era numit director la librărie, altul director la tipografie.

S'a întâmplat că un profesor, deși avea deja familie și era mai în etate, nu avea încă examenul de capacitate. S'a tot prezentat bietul om spre a-l depune, dar totdeauna a

tal pentru cultura românească și o superioară concepție de trăire creștină, bazată pe fapte de milostenie și un ascetism sever.

Tot dela Petru Pavel Aron a rămas obiceiul ca episcopul să se îngrijească de *hrănirea școlărilor*. Milostivul vlădică îi numea „cor nostrum”, *inima noastră*. Acest obicei a rămas ca obligație testamentară pentru toți episcopii următori. Episcopul Rednic l-a continuat, iar episcopul Grigore Maior a întemeiat din veniturile episcopiei, măăstirii și seminarului, o fundațiune de pâne pentru 200 de elevi. Pilda episcopilor a urmat-o clerul și apoi mireni bisericii unite, care, amintindu-și de binefacerile materiale de care s'au bucurat în anii de școală, au căutat să ajute direct sau prin fundațiuni generațiile de elevi care urmau după ei în școlile Blajului⁶⁾.

Datorită acestor ajutoare, numărul elevilor Blajului a crescut din an în an și din toate părțile Ardealului. Mai târziu chiar și de peste Carpați și din regiunile macedonene și istriene. Cât a ajutat aceasta la dezvoltarea conștiinței naționale, o poate înțelege oricine. Augustin Banea, făcând un calcul sumar, a fixat astfel

contribuția Blajului la întregirea neamului: „Dacă vom considera că dela 1754 până la 1772 au fost crescuți, fără nici o cheltuială din partea părinților lor, peste 120 de tineri distinși în seminariul de băieți și în cel teologic, și că în fiecare an cercetau școalele din Blaj peste 300 de băieți, trebuie să admitem că prin această pleiadă de bărbați luminați s'a pornit acel curent, la început lin și abia perceptibil, iar mai târziu tot mai puternic, de cultură națională, care a unit frânturile neamului românesc din toate țările într'un singur gând și într'o singură aspirațiune”⁷⁾.

5. Reprezentanții acelu curent de ofensivă culturală cunoscut sub numele de *Scoala latinistă* au adăugat la vechile trăsături ale spiritului blăjan *conștiința descendenței latine*, „ândria de coboritori din neamul cel mai puternic și mai nobil al antichității. Afirmația lui Samuil Micu: „...mult ieste a fi născut Român”⁸⁾ a fost concluzia logică a cunoașterii valorilor pe care sufletul românesc le-a moștenit dela străbuni. Considerându-se soldații aceluiași ideal, Samuil Micu Klein, Gheorghe Șincai și Petru Maior au jertfit situații, mândrie și liniște, pentru a servi o cauză care depășea ființa lor pământeană. Incât pe drept cuvânt putea să exclame Al. Papiu Ilarianu,

în acea limbă latinistă: „Ce se dicemu despre acești romani cu invetiatura mare, carora asemeni barbati anca n'a avut gntea romanesca!.. Daca nu era Klein, Sincai e Major: romanii asta-di istoria n'aru avere!”⁹⁾

6. Dela acești fanatici ai crezului latinist pleacă cele două preocupări ale spiritului blăjan: *pasiunea pentru istorie*, care dă certificatul de forță a neamului, și dragostea nemărginită pentru *limba românească*.

Studierea originii și continuității noastre în Dacia devenise o obligație națională. Atât de departe a mers această educație, încât aderenții curentului latinist au ajuns să vorbească de *bucuria de a scrie istorie*. Al. Papiu Ilarianu, pregătindu-se să noteze evenimentele din 1848, amintește de „bucuria ce o simțim scriind cele mai frumoase pagini ale istoriei Românilor din Ardeal!”¹⁰⁾

Iar *dragostea pentru limba românească* s'a manifestat cu o putere neobișnuită în viața de trudă științifică, închinată în întregime studiilor de limbă și literatură românească, a savantului Tlmotei Cipariu: „Doamne Dumnezeule! câte ostenele, câte spese, câte călătorii făcui numai și numai întru interesul limbei și istoriei naționale. Carea limbă romană e, carea eu să nu o fi

⁶⁾ Vezi, între altele: *Cum trăiesc studenții din Blaj?* în „Unirea”, 1904, nr. 45, p. 416; Aug. Caliani: *Educația națională în școlile Blajului*, în „Cultura Creștină”, 1937, nr. 4-5, pp. 269-283; și Șt. Manciuța: *Masa studenților dela Blaj*, în „Cultura Creștină”, 1937, nr. 8-9, pp. 549-556.

⁷⁾ P. P. Aron..., pp. 163-4.

⁸⁾ La: Tim. Cipariu, *Acte și fragmente*. Blaj, 1855, p. 140.

⁹⁾ *Ist. Rom.*, I, 206.

¹⁰⁾ *Ist. Românilor*, II, 208.

fost respins. Pentru un român în timpurile acelea, aceasta era un titlu de glorie, căci cei trecuți în cartea neagră a ungarilor, rar puteau face examene la universitățile lor și numitul profesor era un pai în ochii lor.

La ordinul guvernului maghiar, a trebuit deci scos din învățământ. Atunci s'a dovedit că Mitropolitul Vancea a fost om trimis dela Dumnezeu, căci pe acel profesor l-a luat sub scutul său, i-a creat o slujbă, l-a numit predicator al catedralei. Natural, această slujbă a fost numai un ajutor provizoriu, căci la proxima ocaziune l-a numit de protopop.

Îi plăcea foarte mult să inspecteze mai ales orele de cant bisericesc. Atunci pe toți ne întreba, și dacă elevul știa cântarea și avea și voce bună, îi spunea: „Bine fătul meu, foarte bine“. (Pe toți îi agrăia cu vorba: fătul meu). Dacă însă elevul nu avea voce și nu știa nici cântarea, îi spunea: „Știi ce-ți lipsește, fătul meu? Deprinderea. Deprinde-te, pentru că ce frumos este dacă în vacanță te așezi în strană lângă cantor și cânti împreună cu el. Poporul atunci mult te stimează“.

Dar se interesa de tot ce servea spre binele tinerimei școlare. Se știe că elevii orfanii și merituosi, pe lângă țipăi mai primeau și supă la Seminarul teologilor. Și fiindcă stomacul tânăr își pretinde porțiunea sa ori e timp frumos ori e timp urât, elevii își luau o bucată de țipău în buzunar, ulcicuța în mână și hai la cină la Seminar, pe întunec, în ploaie și vânt. Făceam glume pe drum spunând: „Ce bine e să fii Mitropolit, stai la căldură sus în castel, nu alergi prin ploaie și vânt la Seminar să cinezi“. Nu odată s'a întâmplat, că atunci când noi glumeam, astfel vedeam pe Mitropolitul Vancea mergând spre Seminar, cu servitorul la 3 pași după el: Intra direct în bucătărie, întreba pe bucătar ce a pregătit de cină, și după ce îi raporta bucătarul, trebuia, pe o farfurie curată, din fiecare castron să-i dea să guste. Dacă nu erau pe gustul lui, spunea bucătarului: „Aici mai trebuie sare, aici oțet, aici ceapă“ etc.

Inspecțiile acestea pe neașteptate le făcea ori era timp frumos, ori ploios, la amiaz,

studiat? Care carte românească veche nu o am cumpărat, parcurs și estras? Este vre-un autor clasic care eu să nu-l fi les (cetit) cu pana a mână, anotând cele ce ar putea ajuta la cunoștința limbii românești? Este vre-un op care tratează despre vre-o limbă romană, încât despre începutul și istoria ei, carea pre cât mi-a fost cunoscută să nu o fi cercetat, les (cetit) și de s'a putut încă și cumpărat? Care român privat (particular) cu mijloace așa puține s'a adunat bibliotecă cum a fost cea pierită a mea, și cum este cea de acum? Cine a sacrificat atâția bani spre scopul literar din puțina sa avere? Cine s'a stricat ochii, cine s'a dărăpănat sănătatea ca mine, studiind ziua-noaptea, scriind și copiind? Cât m'am făcut schelet nu om, de nu mi-a tignit nici de mâncare, nici de beaură, nici de somn, s'am îmbătrânit înainte de timp mai mult decât cei de o etate cu mine, cât astăzi suat umbră nu om, de nu-mi suferă nici mâncare, nici beaură, nici pot dormi, nici pot umbla, și mi-am scurtat viața studiind, scriind și copiind, tot întru interesul literaturii românești¹¹⁾.

(Va urma)

la cină; odată la bucătăria teologilor, altădată la bucătăria internatului de fete.

Am scris aceste amănunte cu dorința de a auzi, că și urmașii marelui Mitropolit Vancea, procedează la fel.

Mihail Măcelaru

P. S. Dr. V. Aftenie în vizitație canonică. Credincioșii români uniți, așezați prin orașele de dincolo de Carpați, au avut marea bucurie de a-și vedea în mijlocul lor pe **P. S. Dr. Vasile Aftenie**, vicarul general al Bucureștilor, păstorul „care vine întru numele Domnului“.

P. S. Sa, însoțit de Păr. Ion Mihaiu, paroh în Galați, în cursul luni Octomvrie a. c., a cercetat următoarele localități:

Galați (7-8), Chilia Nouă (9), Plotzk și Arciz-Brieni (10), Chișinău (11-13), Iași (14-16), Bălți (17-18), Focșani (19), Râmnicul-Sărat (20) Brezoiu (24-26) Râmnicul-Vâlcei (27-28), Slatina (29), Pitești (30).

Pretutindenea s'a slujit, predicându-se și cuvântul Domnului. Credincioșii s'au spovedit și împărțit, aducând slavă Tatălui pentru bucuriile de cari s'au învrednicit.

La Brezoiu, P. S. Sa a binecuvântat, cu mare solemnitate, în sobor de preoți dela Blaj, biserica nouă pentru care a ostenit atât de mult parohul locului, Păr. Romul Cismașiu.

Aici a contribuit mult la ridicarea fastului prezența Revds. Iuliu Maior, canonic; și a Păr. Traian Jacodi, cari au venit dela Blaj și Păr. Dr. Augustin Ciunganu dela Sibiu. Fie Domnul laudat!

† Octavian C. Tăslăuanu.

Deși slăbise mult în vremea din urmă, totuși, nimeni n'ar fi crezut, să-i fie așa apropiat obștescul sfârșit: 25 Octomvrie 1942. Dar, Majestatea Sa Moartea are porunci cu termen ce nu poate fi amănat.

Adormitul în Domnui, distins fiu al Bisericii noastre, a fost o persoană marcantă în viața noastră literară, culturală și națională. S'a născut la Bilbor (1876), ca vlăstar de familie preotească. Liceul l-a făcut la Brașov, Blaj și Năsăud. Studiile universitare la București. La Budapesta ajunge ca secretar al Consulatului Român. E și dânsul întemeietor al revistei *Luceafărul*, de care se leagă atâtea vrednicii nepieritoare și pe care l-a redactat vreme de patrusprezece ani.

A publicat o seamă de lucrări valoroase: Poliția financiară, agrară și industrială a României; Valuri politice; Lupta dintre două neamuri; Octavian Goga; Sub flamurile naționale, ș. a. A scris la o mulțime de gazete și reviste. Mai în urmă lucra la admirabila *Dacia*, care a trebuit însă să-și sisteze apariția, spre durerea tuturor iubitorilor de scris cuminte, sobru și plin de demnitate românească.

A activat și pe teren politic. Câtva timp a fost și ministru. A trăit însă sărac, și tot sărac a și murit. Cei cari îl cunosc mai de aproape vorbesc despre el cu duioșie sincer simțită. — Fie-i partea cu dreptii!

Înștiințare. Cei ce doresc a ocupa posturi de *secretari statistici comunali*, pot să solicite aceste posturi prin petiție adresată INSTITUTULUI CENTRAL DE STATISTICĂ și depusă censorului statistic de plasă, care se află pe lângă fiecare Preură. Salarul este de circa 5000 lei lunar; candidații trebuie să fie majori, să aibă 4 clase secundare, și să îndeplinească și alte condiții pe cari le găsec la fiecare censor statistic. *Cererile*, împreună cu actele, vor trebui înaintate până la 15 Nov. a. c. — Controlor Statistic al jud. Târnava Mică *Vasile V. Gainaru*.

Știri mărunte

Oaspe distins. Săptămâna aceasta s'a aflat în Blajul nașterii sale P. S. Ioan Suciu, episcopul auxiliar dela Oradea, adus încoace de o nostalgie pe care o înțelegem cu toții, și cei de dincoace, și cei de dincolo de anumite hotare. — Intru mulți ani, P. S. Părinte!

Danie regală. Majestatea Sa Regina Maria Elena a binevoit să pună, la dispoziția armatei, 3570 rânduri de efecte de lână, și anume: flanele, ciorapi, mănuși, șaluri și altele. În numele Armatei, ministrul Apărării Naționale, d. C. Pantazi, a adresat o reverențială scrisoare de mulțumiri Majestății Sale Regale.

Misiuni populare. De sărbătoarea Sf. Dumitru (25-26 Oct.) s'au ținut misiuni populare în următoarele parohii din Arhidieceză: În parohia Alma (Dumbr.), unde păstorește păr. Petroniu Șerban. Vestitor al cuvântului a fost păr. Dr. Simion Crișanu, profesor de religie în Blaj. Predicile au fost urmărite cu mult interes de credincioșii acestei mici parohii, care s'au apropiat apoi aproape cu toții de Sf. Taine. La mărturisiri au ajutat în afară de preotul local, și păr. Vasile Șerban și Ștefan Șerban, ambii pensionari. La încheierea misiunilor a participat și păr. Gh. Simu, prot. tractual. — În parohia *Alba-Iulia-Partos* deprinderile sufletești le-a ținut păr. Vasile Gherman din Șard. Și aci mulți credincioși s'au apropiat de Sf. Taine. La mărturisiri au ajutat păr. Iuliu Păstrav, utilizat la Alba-Iulia și păr. Ioan Laslo, preotul local.

Locale. Dumineca viitoare, a săptămânii VIII după Înălțarea Sf. Cruci, va predica în catedrală păr. Dr. Augustin Tatar, canonic mitropolitan.

Moartea cardinalului Sebastiano Leme da Silveira Cintra. Sâmbătă, 17 Octomvrie crt., a decedat la Rio de Janeiro, în Brazilia, Cardinalul Sebastiano Leme da Silveira Cintra, arhiepiscop de S. Sebastian în Rio de Janeiro, capitala Braziliei. Ilustrul dispărut a fost una dintre cele mai de seamă personalități ale Braziliei și s'a distins pentru munca pe care a depus-o pentru înflorirea vieții religioase în țara sa.

Concert coral la Arad. *Corul parohiei noastre din Timișoara*, condus de maestrul G. Pavel, primul dirijor al Operei Române din Timișoara, a fost invitat pentru un concert la Arad, unde s'a deplasat în Dumineca din 27 Oct. a. c. În dimineața zilei a dat răspunsurile la sf. Liturghie servită de păr. Dr. Iuliu Rațiu, vicarul Timișoarei, asistat de păr. Dr. Teodor Voștinariu, protopopul Aradului, și de păr. Victor Ghitta, arhidiacon on. și preot pensionar. Biserica parohială a fost arhiplină, încât nici nu a putut cuprinde întreagă afluența de lume ce s'a dorit prezentă la această manifestare artistică din Arad. În seara aceleiași zile a avut loc în sala plină a teatrului municipal concertul propriu zis, care a fost de un nivel artistic ridicat, oferind un amuzament plăcut amatorilor de frumos. El a fost onorat și de prezența P. S. Episcop ortodox al Aradului, Andrei Magieru, în suita căruia se aflau mai mulți reprezentanți ai clerului ortodox din Arad. Deplasarea corului coincizând cu serbarea în cinstea Preafericitului Părinte Papa Pius XII, în cadrul sfinte Liturghii a vorbit păr. Dr. Iuliu Rațiu despre rolul papilor în cursul istoriei, despre activitatea prodigioasă a Vaticanului în favorul omenirii și despre șansele credinței religioase în viitor.

Aviz

Comisia Catehetică Mitropolitană, prelungeste concursul pentru manualele de religie întocmite după noua programă analitică, publicată în *Cercularul* Nr. XVIII-41 sub Nr. 4167-40.

Manuscritele, sub Motto, cu numele Autorului în plic închis, se vor înainta până la 1 Mai 1943, Comisiei Catehetice Mitropolitane, Blaj.

Președinte
Ioan Moldovan

Secretar
Simion I. Crișanu

11) T. Cipariu, *Inceput de autobiografie* Publicat de Șt. Manciuța. Blaj, 1941. Pp. 38-39.